

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER
Nr. 29 - JUNI 2005 - Årgang 16

SOTHØNA

Nr. 29 • Juni 2005 • Årgang 16

Medlemsblad for Østensjøvannets Venner

I denne utgaven kan du lese om:

	Side
Leder - Østensjøområdet miljøpark	3
Naturmangfoldloven	3
Østensjøområdet miljøpark	4
Cathrines hjørne	8
Vannstanden varierer	11
Dette får du ut av medlemskapet	11
To nye temaskilt	12
Pensjonistgruppa	13
"Vogne og Kjærrer"	14
Gjeddefiske på isen	17
Karnappmannen (del 9)	18
Tilbud på produkter fra foreningen	25
Mitt Østensjøvann	26
Kommende foreningsaktiviteter	27
Miljøparkens blomsterhave	28-29
Årsrapport for fugl 2004	30
Artspresentasjon: Jordløper	34
Oppsal Vel 100 år	34
Artspresentasjon: Bokfink	35
Vandrepris for miljøarbeid	35
Minna Wetlesen: "Husholdningsbog"	36
Springstur nesten uten snø	37
Kulturlandskapet truet	37
DDV på Deichmanske bibliotek, Oppsal	38
Historiske bilder på Bøler	38
Elektroniske kart	39
Boligene på Smiejordet	39
Kinoteket på Deichmanske bibliotek, Oppsal	40
Hageavfall	40
Reparasjon av "Påskeøya "	41
"RA"-øya reddet	42
Årets fugl: Sanglerke	44
Naturdagbok på nettet	44
Tjuvfiskere anmeldt	44
Ruskenaksjonen 2005	44
Langerudbekken	44
Meld fra om amfibier	45
Tilførselsbroen som måtte fjernes	45
For høy hastighet på Østensjøveien	46
Forvaltningsplan	46
Løa på Sjøli	47
Trådløst nettverk	47
Julemarked på Abildsø gård	47
Thomas Georg Münster	48
Barnehageutvidelse på Bakkehavn gård	49
God tur rundt Østensjøvannet	49
Ekskursjon til Østensjøvannet	50
Hester på turveien	51
Vandring ved Christinedal	52
"TIKI" - nytt øynavn	52
Abildsø kapell	52
Kulturdagene 2005	52
NRK på fugletur	53
Lappfiskand på besøk	53
Ny plantear	53
Nysådde jorder	53
Pressemelding etter årsmøtet i ØVV	54
Solveig Olafsens minne	54
Østensjøbekken og Christinedal	56

Skadet fugl kan meldes Fuglehjelpen:

Tlf.: 911 65 789 og 900 86 161

Forurensning

Ved forurensning, oljeutslipp eller liknende, kontakt vann og avløpsetatens telefonvakt (hele døgnet): tlf.: 23 43 79 00

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL

0619 OSLO

Bankgirokonto: 7874.05.56761

Organisasjonsnr.: 983034446

E-post til redaksjonen og styret:

post@ostensjovannet.no

Hjemmesider:

www.ostensjovannet.no

Redaksjon

Leif-Dan Birkemoe (Redaktør)

Tlf.: 22 27 51 93

dbirkemo@online.no

Paul Fekjær

Tlf.: 22 64 58 13

Finn A. Gulbrandsen

Tlf.: 22 27 28 10

Audun Brekke Skrindo

22 26 40 10

Sats og layout. Sponsorkontakt

John H. Liberg

Tlf.: 22 26 05 17

liberg@bredband.no

Grafisk

Oslo Aksidenstrykkeri

Trykk

Nordberg Trykk

Omslagsfoto:

Mating av hettemåker ved Bølerbekkens utløp

Jørn Areklett Omre

Førstesidelogo: Anne Durban

Opplag: 3 000 eks.

Foreningens styre

Leder: Amund Kveim

Tlf.: 22 27 43 86

Nestleder/kasserer

Leif-Dan Birkemoe

Tlf.: 22 27 51 93

Sekretær: Anne Berit Gyberg

Tlf.: 22 28 97 46

Styremedlemmer:

Paul Fekjær

Johan Mollatt

Eirik Wærner

Audun Brekke Skrindo

Varamedlemmer:

Finn A. Gulbrandsen

Tove Andersen

Gunnhild Riise

John Pedersen

Medlemskontingent 2005

Hovedmedlem: kr. 100

Hustandsmedlem kr. 10

Foreninger m.m. kr. 400 +

Firmaer/bedrifter m.m. kr. 800 +

Kontingenten betales til

foreningens bankgirokonto: 7874.05.56761

ISSN 1504-0615

Redaksjonen avsluttet 30. mai. 2005

Bilder uten navngitt fotograf er tatt av

Leif-Dan Birkemoe

Vi takker våre annonsører for støtte til utgivelse av bladet

Leder

Leder i Østensjøvannets
Venner, Amund Kveim.

Østensjøområdet miljøpark - naturreservat eller bypark?

Østensjøområdet er en av Oslos mest benyttede rekreasjonsområder. Det benyttes først og fremst til spaserturer med mulighet for naturopplevelser, men også til idrettsaktiviteter og som utendørs klasserom.

Her er områder som både er godt tilrettelagt for publikumsbruk og områder med relativt urørt natur. I tillegg er det kulturlandskapsområder som er vesentlige både for det biologiske mangfoldet og for opplevelsen av landskapet. Det er viktig at det forblir på denne måten, både av hensyn til verneverdiene i seg selv og for at publikum også i fremtiden skal få tilsvarende muligheter som vi har i dag. Dette betyr at vi må være nøye med å skille mellom områder der vi skal tilrettelegge for publikumsbruk og områder som skal få lov å forbli urørt. Dette er spesielt viktig her hos oss, ettersom det samlede arealet er svært begrenset og fordi et naturområde i en by er særlig slitasjeutsatt.

Vi skal fortsatt ha turveier og det skal fortsatt tilrettelegges for et mangfold av aktiviteter, men vi må akseptere at publikums bruk av området ikke får gå på bekostning av gjenværende natur. Det er neppe noen som ønsker at området skal ende opp som en tradisjonell bypark der naturen er tilstede på våre premisser og ikke omvendt. Vi kommer derfor til å være svært tilbakeholdne når det gjelder anlegg av nye turveier, opparbeidelse av plener og andre anlegg i Østensjøområdet. Hver og en av oss som benytter området må også være nøye med vår opptreden. De sårbare og

erosjonsutsatte våtmarksområdene langs bredden utsettes for unødig mye nedtrækking. Hekkende fugl forstyrres stadig av løse hunder, vi registrerer at det pågår ulovlig fiske og hvert år må det gjennomføres en stor Ruskenaksjon for å få fjernet søppel. Dette kan da ikke være nødvendig. Frilutsetatens rapport viser at Østensjøområdet først og fremst benyttes av oss som bor i nærområdene. Østensjøvannet har verneverdier på nasjonalt nivå, men er samtidig en vesentlig del av vår lokale identitet. Vi er stolte av Østensjøvannet; vår lille sårbare oase for både mennesker og dyr, vår kilde til rekreasjon, opplevelser og læring.

Mange vil sikkert ha registrert at det ved påsketider var en alvorlig drukningsulykke ved Østensjøvannet da en familie gikk gjennom isen ved råken i sør. Et av barna havnet på Rikshospitalet og det ble opplyst at situasjonen var kritisk. Det gleder oss derfor at sykehuset i ettertid kan opplyse at det har gått bra med barnet. Episoden lærer oss alle at vi må utvise forsiktighet i naturen enten vi befinner oss på fjellet, på havet, i marka eller, som i dette tilfellet, ved Østensjø-vannet. La dette likevel ikke skremme oss fra å fortsette å benytte området; tross alt er det vesentlig tryggere å ferdes her enn de fleste andre steder i vår trafikkerte bydel.

Vi ønsker alle våre lesere en fin sommer med mange opplevelsersrike turer rundt Østensjøvannet!

Østensjø, juni 2005
Amund Kveim

Naturmangfoldloven

NOU nr. 28 2004, Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold (naturmangfoldloven), ble lansert like før jul. Tap av natur og biomangfold er et av de største og mest irreversible miljøproblemer, og dette lovarbeidet er det

viktigste som har skjedd på denne fronten siden Naturvernloven kom i 1970.

I neste nummer av Sothøna vil se nærmere på lovforslaget.

Østensjøområdet miljøpark

Statusrapport for friluftsliv og nærmiljøaktiviteter

• Svært stor verdi • Stort bruksomfang • Viktigste område for friluftsliv

Bearbeiding og foto: Leif-Dan Birkemoe

Østensjøområdet miljøpark har et mangfoldig og vakkert landskap og fremstår nærmest som en grønn oase i et urbant område.

Høsten 2004 ble det gjennomført en undersøkelse om bruken av Østensjøområdet til friluftsliv og nærmiljøaktiviteter, kort omtalt i Sothøna nr. 28 side 49. Nå foreligger rapporten fra utøvende konsulent NVK Multiconsult AS på oppdrag fra Oslo kommune, Friluftsetaten. Prosjektleder ved Friluftsetaten har vært Inger Helene Kjerkreit. Rapporten baserer seg på tellinger i marken, intervjuer med enkeltpersoner og rapporter fra organisert bruk slik som skoler og barnehager.

Friluftsliv og nærmiljø

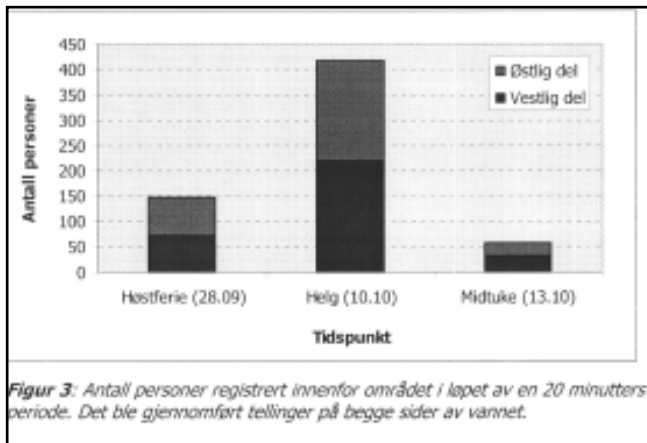
Innledningsvis tas det utgangspunkt i *St.mld. nr. 39 (2000-2001) Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet* – som bruker begrepet friluftsliv om ”opphold og aktivitet i friluft med sikte på miljøforandring og naturopplevelse”.

Direktoratet for naturforvaltning (2001) peker på viktigheten av å vektlegge den totale friluftsopplevelsen, med andre ord samspillet mellom den aktiviteten utøverne bedriver, de fysiske omgivelsene aktiviteten foregår innenfor og andre utøvere i området. Uteaktiviteter i nærmiljøet regnes også som friluftsliv. Nærmiljø er et begrep som brukes om helheten

i menneskers daglige livsmiljø. Nærmiljøet omfatter tradisjonelt både fysiske og sosiale forhold, idet nærmiljøet defineres som ”samspillet mennesker i mellom, og mellom mennesker og deres omgivelser”. Rapporten nevner også at samfunnsutviklingen med mye fritid og god økonomi har ført til at allmenne interesser knyttet til rekreasjon og fritidsaktiviteter er kommet sterkere i fokus når ulike brukerinteresser blir vurdert i forbindelse med utbyggingsplaner og vernesaker.

Kartlegging og verdivurdering av områder med tanke på friluftsliv har blitt en stadig vanligere prosedyre for å fremskaffe mer informasjon før beslutninger tas. Det er i den sammenheng viktig å understreke at det ikke finnes metoder eller faglige fremgangsmåter som kan gi ”objektive” eller ”allmenngyldige” vurderinger av et områdes friluftsmessige verdi.

Man kan betrakte friluftsliv fra ulike synsvinkler, og ulike deler av befolkningen vil legge vekt på ulike aspekter og verdier ved naturopplevelse og miljøforandring. For eksempel søker noen bevisst uberørte områder for lite tilrettelagt friluftsliv, mens andre ønsker betydelig grad av tilrettelegging

av bekvemmelighetshensyn. I rapporten søker man å kartlegge bruken av Østensjøområdet til friluftsmål og vurdere hvilke tiltak som kan bidra til å legge forholdene bedre til rette for de som ønsker å bruke området i friluftssammenheng. Informasjonen som frem-kommer i rapporten vil være et viktig bidrag i arbeidet med en forvaltningplan for området.

Områdebeskrivelse

Undersøkellesområdet for utredningen omfatter Østensjøområdet miljøpark og omtaler områdets kvaliteter med tanke på friluftsliv og nærmiljøaktiviteter.

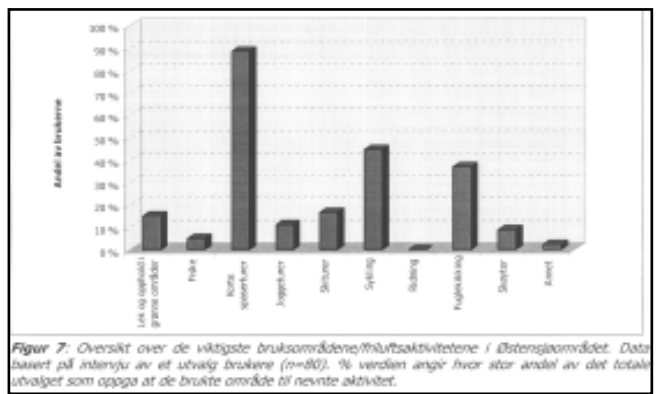
Nærhet/tilgjengelighet: Det bor i overkant av 42 000 mennesker i Østensjø bydel. Det at Østensjøområdet har en så sentral beliggenhet for et stort antall innbyggere, gjør at området blir svært mye brukt. Nærhet og tilgjengelighet ble av veldig mange brukere trukket frem som en viktig grunn til at de bruker Østensjøområdet til friluftsliv og nærmiljøaktiviteter.

Tilrettelegging: Østensjøområdet er et friluftsområde som er godt tilrettelagt for de fleste brukergrupper. Nettverket av turveier og stier gjør store deler av området lett tilgjengelig også for rullestolbrukere, bevegelseshemmede og småbarnforeldre med barnevogn. Enkelte steder langs turveiene er det satt ut benker. I tillegg er det to opparbeidede lekeplasser i området.

Fravær av trafikk og støy (stillhet og ro): Svært mange personer i Norge er eksponert for støy fra vegtrafikk i hverdagen, hele 1,3 millioner mennesker (SSB 2004). I et urbant miljø som Oslo er fravær av støy et miljøgode av stor verdi. Selv om det er noe trafikk og støy langs Østensjøveien og rundt parkeringsplassen, fremstår store deler av området som lite støybelastet. Fraværet av biltrafikk og støy ble av mange fremhevet som en svært viktig kvalitet ved området.

Stor spennvidde i natur- og kulturlandskap: Østensjøvannet er et naturreservat med rik og variert fuglefauna. I tillegg er det enkelte steder frodig kantvegetasjon langs vannet, samt et større skogområde i nordvest og kulturlandskap på begge sider av vannet.

Variasjonen i natur- og kulturlandskap øker de landskapsmessige kvalitetene og gir grunnlag for et vidt spekter aktiviteter og opplevelsesmuligheter. Østensjøområdet har et mangfoldig og vakkert landskap, og fremstår nærmest som en grønn oase i et urbant område.

Dagens bruk av området

Individuell bruk: Med unntak av idrettslag, skoler og barnehagers bruk av området, er det i stor grad individuelle brukere som benytter området til friluftsliv og nærmiljøaktiviteter.

Bruksomfang: for å kunne vurdere bruken av området på ulike tidspunkt, ble det gjennomført tellinger og intervjuer en dag i høstferien (29.09.2004), en helgedag (10.10.2004) og en hverdag (13.10.2004). Været er selvfølgelig med på å påvirke antall brukere av området, og det er viktig å påpeke at det var oppholdsvær under alle tellingene. Høstferiedagen var den fineste dagen med sol fra klar himmel og vindstille. Under helgetellingen var det overskyet og vindstille forhold, mens det under hverdagstellingen var det overskyet og relativt kaldt.

Dagens bruk av området er vurdert både gjennom totaltelling (antall personer innenfor området i løpet av ett gitt tidsrom), punkttelling (antall personer på ulike steder i området) og intervjuer med brukerne av området. Det har imidlertid ikke vært mulig å registrere eller estimere den totale bruken av området i form av antall personer pr. dag eller år, men vi må regne med at flere tusen mennesker bruker Østensjøområdet på de mest populære utfartsdage.

Figur 3 viser hvor mange som ble registrert innenfor området i løpet av et 20 minutters intervall. Det ble gjennomført tre tellinger á 20 minutter. Figuren viser gjennomsnittet av de tre tellingene.

Bruksomfanget var klart størst i helgen, med hele 416 registrerte personer i løpet av en 20 minutters periode. I høstferien ble det registrert 147 personer, mens det kun var 57 personer i området på onsdagsettermiddagen.

Personene fordelte seg omtrent likt på øst- og vestsiden av Østensjøvannet. At bruken av området var såpass mye større på en søndag i forhold til en midtuke i høstferien, kan nok delvis skyldes at mange av de som er i yrkesaktiv alder, og som utgjør den dominerende brukergruppen i området, jobber i høstferien. Hadde man sammenlignet helg og feriedag på sommeren er det nok sannsynlig at differansen ville vært noe mindre.

Det ble også gjennomført punkttelling av antall personer i området for å se om det var noe variasjon i bruksomfanget mellom de ulike delområdene. Ikke uventet ble det registrert en del folk i området rundt broen og parkeringsplassen. Dette skyldes nok at dette er "innfallsporten" til Østensjøvannet for dem som kommer i bil. Etter å ha parkert bilen, sprer de besøkende seg utover i området. Sørlike del av planområdet i sørenden av Bogerudmyra, hadde et overraskende stort

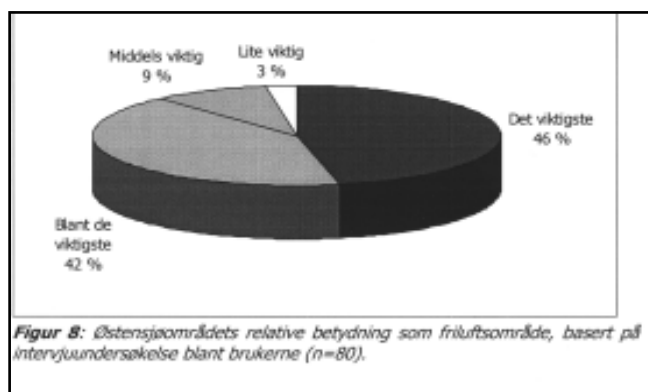

Lekeplass i sørenden av vannet.

bruksomfang, spesielt på søndag 10.10. Bruken av Østensjøområdet varierer mye fra person til person, fra et par ganger i året til daglig bruk.

Gjennomsnittet for utvalget var på 9 ganger /mnd. Den jevnt over høye bruken av området skyldes nok det faktum at mange brukere bor i nrområdet. 44% av de intervjuede bor under 2 km fra Østensjøvannet, mens hele 79% har mindre enn 5 km reiseavstand når de skal besøke området.

Undersøkelsene viser videre at hverdagsbrukerne i snitt bor 2,4 km fra området, mens helgebrukerne og feriebrukerne bor henholdsvis 2,9 km og 5,3 km fra området. Dette indikerer at det stort sett er de lokale innbyggerne som bruker området til hverdags og i helgene, mens det kommer noen flere

Figur 8: Østensjøområdets relative betydning som friluftsområde, basert på intervjuundersøkelse blant brukerne (n=80).

”langveisfarende” til området i feriene. Bruken av Østensjøområdet er størst om sommeren og høsten, men også om våren er området mye brukt. Om vinteren er bruken naturlig nok en del lavere, men 65% av de intervjuede oppga at de bruker området jevnlig også om vinteren.

Type aktivitet

Det ble gjennomført en brukerundersøkelse (intervju) der bl.a. type aktivitet ble registrert. Figur 7 viser resultatet av denne undersøkelsen. Det må påpekes at utvalget som ligger til grunn for oversikten er relativt lite (ca. 80 personer) og kanskje ikke representativt med tanke på alderssammensetning og lignende.

Som figuren viser, er spaserturer langs turveiene i området den mest populære fritidsaktiviteten. 88% av de intervjuede oppga at de benyttet området til dette formålet. På de neste plassene kommer sykling (45%) og fuglekikking-/mating (37%). Omfanget av lek og opphold i grønne områder (15%) er nok litt underestimert, siden figuren er basert på innkomne data fra intervjuer av individuelle brukere, og ikke fra barnehagene og skolene i området som er omtalt under organisert bruk.

46% av de intervjuede oppga at Østensjøområdet var deres viktigste område for friluftsliv og nærmiljøaktiviteter, mens 42% oppga at det var blant de viktigste (figur 8). Kun 3% av de intervjuede mente at Østensjøområdet var lite viktig med tanke på egne friluftsliv- og nærmiljøaktiviteter. At en så stor andel av de intervjuede oppgir art området er blant deres viktigste friluftsområder, skyldes nok en kombinasjon av at området har store friluftskvaliteter og at de fleste brukerne bor i nrområdet.

Turveien er tilrettelagt for alle.

Organisert bruk

Barnehager. Det er ca. 60 barnehager i Østensjø bydel. Anslagsvis 45 av disse er lokalisert innenfor en avstand på ca. 1 km fra Østensjøområdet. Av de 45 barnehagene som fikk tilsendt skjema, var det ca. 20 som responderte på undersøkelsen. 18 av disse bruker området regelmessig.

Barnehagene har opplyst at Østensjøområdet brukes til mange ulike aktiviteter. Læring og lek er sentrale stikkord for barnehagenes bruk av området. Aktiviteter som undervisning, turgåing, aking, skøyter, ballspill, lek på lekeplassene, fuglekikking-/mating gikk igjen blant tilbakemeldingene fra barnehagene.

Bruksomfanget varierer mye fra barnehage til barnehage, alt etter hvor lang vei de har til området. Flere oppga at de bruker området nesten daglig, mens andre bruker det mer sjelden fordi de har bedre tilgang til andre friluftsområder, som for eksempel Østmarka. Østensjøområdet er mest brukt om våren, men har også et høyt bruksomfang både sommer, høst og til dels vinter.

Skoler

Totalt 15 skoler (12 barne-/ungdomsskoler og 3 videregående skoler) ligger innenfor gangavstand til Østensjøområdet, og bruker området regelmessig til undervisning.

Totalt 12 av de 15 skolene ga tilbakemelding på spørreundersøkelsen. Tilbakemeldingene gikk ut på at området er mest brukt i fagene natur og miljø, samt kroppsøving, men er også noe brukt i fagene matematikk, KRL, kunst og håndverk, norsk, samfunnsfag, geografi og biologi. Østensjøområdet er også aktivt brukt i forbindelse med aktivitetsdager og uteskoler for førsteklasse.

Flesteparten av skolene oppgir at de bruker hele Østensjøområdet til ulike typer undervisning, mens noen skoler bruker mindre områder i nærheten av parkeringsplassen til for eksempel fugletitting.

Bruken av området fordeler seg utover alle årstidene, med våren som den mest populære årstiden.

Idrettslag

Til sammen 50 idrettslag er registrert innenfor Østensjø bydel, med en samlet medlemsmasse på over 14 000 medlemmer. Dette tallet representerer ca. 35% av totalbefolkningen i området. Mangfoldet i aktiviteter er stort og det er tilbud innen de fleste idrettsgrener.

I nærheten av Østensjøvannet befinner det seg flere idrettslag og idrettsanlegg. Rustad IL og Abildsø IL er de to største idrettslagene i nrområdet til Østensjøvannet. Rustad IL, som er det største idrettslaget i området, har klubbhus på Rustad helt sør i undersøkelsesområdet. Laget har ca. 1000 medlemmer, hvorav nær 70% er under 25 år. Fotballgruppa har de fleste treningene ved kunstgressbanen, som ligger innenfor Østensjøområdet miljøpark.

Abildsø IL tilhører også Østensjø bydel med klubbhus på Abildsø. Klubben har snaut 450 medlemmer, hvorav majoriteten under 25 år. De stiller fotballag i alle aldersbestemte klasser. Abildsø IL disponerer et gressanlegg med mange baner, samt en grusbane.

På anleggssiden er det fire idrettsanlegg som ligger innenfor Østensjøområdet miljøpark. Idrettsanlegget på Rustad IL på Rustad, Merkantilfeltet, Abildsøfeltet og fotballbanen på Manglerud. I tillegg er det flere anlegg som ligger i nærheten av Østensjøvannet, som gymsaler og svømmehaller tilknyttet skoler, samt tennisbaner. Manglerudhallen har kunstisbane og en ny innendørs fotballhall i umiddelbar nærhet. Totalt er det registrert 35 ulike typer idrettsanlegg i Østensjø bydel.

Verdivurdering

Østensjøområdet fremstår i dag som ett helhetlig friluftsområde, og på mange måter er det unaturlig å forsøke å splitte opp dette område og verdivurdere de enkelte bitene. Vurderer man Østensjøområdet på et overordnet nivå, er det ingen tvil om at området som helhet *har svært stor verdi* ut fra kriterier om verdisetning angitt i Direktoratet for naturforvaltning, håndbok 18-2001, *Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygnings-loven*. Den foreliggende rapport har delt Østensjøområdet inn i 20 lokaliteter og gitt en verdivurdering for hver enkelt lokalitet. 6 av lokalitetene er gitt vurderingen svært stor verdi og 8 lokaliteter stor verdi.

Vandring på isen en søndag i mars.

Ønsker om tiltak

Rapporten har avslutningsvis et kapittel om mulige tiltak for å tilrettelegge området for bedre friluftsliv og nærmiljøaktiviteter. Det understrekes at det ikke er tatt hensyn til at enkelte av tiltakene kan ha negative konsekvenser for bl.a. kulturminner og biologisk mangfold, og at de dermed er lite

Fritidsaktiviteter på isen.

ønskelige ut fra en totalvurdering. Utbedring av turveien rundt vannet var det største ønske, men på det tidspunkt undersøkelsen ble gjennomført var arbeidet påbegynt. Man kan vel si at Friluftsetaten allerede hadde tatt tak i problemet. I dag fremstår turveien i god stand til glede for alle. De fleste av dem som bruker området bor i gangavstand til Østensjøområdet og har ikke behov for transport og parkering. De som bor lenger unna benytter seg stort sett av privatbil og i liten grad av kollektivtransport. Parkeringsplassen i sørenden av vannet er stor nok til hverdager, men enkelte av brukerne på populære utfartsdager savnet flere parkeringsplasser.

Det ble observert mange barnefamilier som brukte lekeplassen ved sørenden av vannet. Småbarnforeldre savner noen flere stativer på den eksisterende lekeplassen og enkelte nevnte også at flere lekeplasser rundt vannet ville gjøre området enda mer attraktivt. Spesielt blant eldre brukere av Østensjøområdet ble det fremhevet at det er et stort behov for flere benker rundt vannet.

Det store mangfoldet av fugler ble av mange brukere nevnt som en av grunnene til at de benyttet seg av området. Det ble kommentert blant enkelte fugletittere at høy vegetasjon gjorde fugletitting vanskelig, og det kom forslag om å holde vegetasjonen nede enkelte steder.

Av andre tiltak ble det nevnt oppsetting av fugletårn, bedre belysning langs hovedturveien, serveringststed (kafé) og bedre skilting/informasjon.

Rapporten er tilgjengelig på Friluftsetatens nettside. Følgende lenke kan benyttes:

www.friluftsetaten.oslo.kommune.no/publikasjoner/

Svabergene i sør er fine rasteplasser.

Cathrines hjørne

Cathrine Senje

Om fugler - i natur og litteratur

I tidsskriftet "Bokvennen" fant jeg en morsom artikkel av Otto Nes, tidligere programsjef i fjernsynet, med tittel "Hundeliv i litteraturen". Det satte meg på tanken om å se hva jeg kunne finne i litteraturen om fugler.

Østensjøvannet og fuglelivet betyr mye for oss året rundt. Og bydelens logo er en stokkand. Endene er standfugler og holder til der så lenge det finnes åpent vann. Trekkfuglene forlater oss om høsten og vender tilbake hver vår til stor glede for oss alle:

*"Å nei, for himmel rein og klår / å sæle meg, no er det vår!
No spelar liv om land og strand / Å sæle meg, at opp eg vann!
Sjå måken ror frå klare nut / i stille tak mot havet ut /
og fugl det kvitrar, kved og syng i tun og tre, i hund og lyng"-*
sier Veslemøy i "Haugtussa" av Garborg.

Farlige og kloke fugler

I litteratur, i sagn, myter og eventyr møter vi fugler, ofte i positive sammenhenger, men de kan også være farlige. I eventyret om kjerringdatteren og manddatteren er det småfuglene som kommer med gode råd. I norrøn mytologi finner vi ravnene Hugin og Munin, som hver morgen flyr ut i verden og kommer tilbake til Odin for å fortelle hva de har sett. Duen er et fredssymbol, enda mange oppfatter den som en tilskitnende plageånd! Ugla er klok og tenksom. I Elsa Beskows billedbok går smånissene i skogen på skole hos ugla. Men hvis den tuter i nærheten av huset betyr det død.

Komedien "Fuglene" av Aristofanes (414 f.Kr.) forteller om Peithetairos og Euelpides, som er lei av livet i Aten og vil starte et nytt liv i fuglenes land. I Astrid Lindgrens vakre

Gerhard Munthe, *Odin til hest, ca. 1900. Ravnene Hugin og Munin som hver morgen flyr ut i verden og kommer tilbake til Odin for å fortelle hva de har sett.*

fortelling "Sunnaneng" er det en liten rød fugl som viser de to fattige og forfrosne barna veien til det lykkelige Sunnaneng.

I Astrid Lindgrens vakre fortelling- "Sunnaneng" er det en liten rød fugl som viser de to fattige og forfrosne barna veien til det lykkelige Sunnaneng.

Fuglespråket

I noen myter er det fordelaktig å forstå fuglespråk. Sigurd Fåvnesbane avslører skurken Regin fordi han skjønner hva fuglene sier, og slik vinner han over svikeren.

Fugl Fønix er et symbol både på uøddelighet og oppstandelse.

H. C. Andersens lille nattergal redder keiseren fra døden med sin skjønneste sang. Og engelske John Keats har skrevet en høystemt "Ode til nattergalen" på åtte lange vers.

Men vi må tilbake til vannet vårt. Vår blir sommer, sommer blir høst: "Kvar vart det av alle dei fuglar som song/i sumar so vent millom greino?"

Og sidan eg høyrde dei ender og gong/men så vart det stille i eino Han tagnar, fuglen, mot hausten," skriver Per Sivle.

Han har mange dikt om fugler og er aller mest glad i "vesle lerka". Engelske P.B. Shelley priser også lerka i sitt dikt "To a Skylark" - på hele 21 vers!

Olav Nygard bodde i sin tid i bydelen vår. Han skriver i et dikt om høsten:

*"Sumaren berre eit minne/hausten so utlevd og graa,
skogane svarte og skrinne/ingen stad hugnad aa sjaa."*

Høst og vår

Fugletrekket om høsten omtales meget poetisk av Welhaven: "Vingede Skarer fly de sorte Skove/under dem farer Storm paa vildest Vove

Over dem blinker Stjernen mildt og vinker /Toget til Palmernes Ly."

I neste vers forteller dikteren at han likevel vil bli i hjemlandet, selv om han kunne "følge Fuglens Baner". Det er her han har alle sine minner.

Tilbake til våren. Alle norske barn kan syng "Alle fugler, små de er, kommet nu tilbake -" Den skal være oversatt fra svensk, og melodien er en tysk folkemelodi. Men Jens

Bjørneboe har et sørgelig lite vers om de fuglene som ikke kommer tilbake. For sør i Europa hender det at de spiser sangfuglene våre. Dessverre. De fanger dem også:

"En sangfugl i en snare gikk/ men bøndene på Capri ø/har øre for musikk.

De tar den inn fra sol og sjø/ så gløder de en strikkepinn og brenner fuglen blind.

I bondens bur blir fuglen satt/der vil den synge dag og natt/ fordi den slapp å dø.

Det er et enkelt bondetrick/for bøndene på Capri ø/har øre for musikk."

"Kråkevisa"

Den danske barnesangen

"Højt på en gren en krage sat" er det vel ingen som kan lenger. Men den norske "Kråkevisa" med sine 17 vers er så morsom at den ikke må bli glemt:

"Mannen han gjekk seg i vedaskog./ Då sat der ei kråke i lunden og gol - -"

Han skyter kråka og får mye ut av fuglen:

"Så flådde han kråka og lemde ho sund/ ho vog innpå seksten og tjue pund.

Av skinnnet så gjorde han tolv par skor/det beste paret det gav han til mor

Og kjøtet han salta i tunner og fat/og tunga han hadde til jolemat.

Av tarmene gjorde han tolv par reip/og klørne han brukte til møkkagreip."...

Garborg skildrer kråka slik:

"Kra! Kra! seier kråka/ho flyg så tungt under sky.

Ho kler seg i vadsmål godt og grått /utan stas og kjøpety.

Ho gjeng på åkren i flokkar/og veit seg så klokt å nu

Ho er så vyrdsleg ei bondekone/men ingen skal henne tru.

Ho gjeng i sitt lovlege yrke/der kringom gjerde og vegg

Men når ein så skal sjå seg til/så har ho teke egg."

Skjæra i svart og hvitt

Kråka er grå og hverdagslig, skjæra er elegant i svart og hvitt. Skjæra har dårlig rykte. Den oppfattes som et symbol på skravl og tyvaktighet. Men i Kina er den merkelig nok en lykkefugl! Byen Moss har forøvrig en kråke i sitt byvåpen, men jeg har ikke funnet noen skjæra i heraldikken.

En opera av Rossini heter "Den tyvaktige skjæra." Wergeland skrev en fabel som heter "Piletrærne og Skjæren." En frekk skjæra stjeler kirkens alterkalk og gjemmer den inne ved stammen på et piletre. Den lover piletreets blader av gull og sølv hvis det vil tie. Men piletreets kjæreste, nabopilen, advarer. Da folk oppdager at kalken er borte blir det oppstyr. Alle blir spurt, også det skyldige piletreet. Men treet løfter trassig grenene sine og sverger at det ikke vet noe. Og derfor – sier Wergeland – er det alltid visne grener inne ved stammen på et piletre der hvor kalken ble gjemt. Det andre piletreet bøyde seg mot jorden i dyp sorg. "Og Sørgepilen staar der endnu bøiet over Gravene", slutter dikteren.

I "Haugtussa" sier Garborg om skjæra: "Skrat! Skrat! seier skjæra/ho hopper så lett ikring Skvatrar og vippar med velet sitt og duger til ingenting. Det er ei fantekjerring / ho fer med slarv mellom tre garpar og gjøner og ler og lyg og stundom stel ho med ." Hos meg er skjæra misunnelig på meiser og spurver som flokker seg rundt fuglebrett og meisekuler. Og smart er hun! Jeg hadde en "fuglemater" som

hang fritt i en snor og var fylt med nøtter og frø. Skjæra tok løpefart og dultet til huset så maten føk til alle kanter, og da det var gjort rent bord satt hun der lenge og lurte på om det ikke snart kom mer mat?

"Småsporven gjeng i tunet"

Einar Skjæraasen kaller spurven "trysling, han som je",

og den har fått sitt velkjente dikt av Garborg : "småsporven gjeng i tunet", med melodi av Catharinus Elling.

Ett av versene handler om spurven om vinteren:

"Og titt eg får i joli/ein godbit fin av Veslemøy

Og frys eg hev eg skjol i/det gode varme høy

Også kvitt, kvitt gomåren! Så kjem våren då fri på vengen båren eg byggjer reir på øy."

Spurvene hygger seg også i våre tradisjonelle julenek. Det er en del av våre juleforberedelser å henge opp neket.

"Det er skikken i Norge at i alle hjem henger folk ut et kornbånd utenfor vinduene sine til jul," skriver Sigrud Undset i "Lykkelige dager."

Og hun forklarer at for mange tusen år siden, da steinaldermenneskene i Norge hadde lært å dyrke korn, trodde de at grokraften, som bodde i jorden, flyktet når de skar åkeren. Den satt i det siste kornet som var igjen. Når også det var skåret hadde de grokraften, og de gjemte dette siste kornbåndet. Ved vintersolverv hengte de det ut nær bostedene sine. Kraften i kornet skulle hjelpe solen til å bli frisk igjen så den kunne varme og lyse og seire over den vonde vinteren, og grokraften flytte hjem til den tinte åkeren og bringe menneskene ny høst av det velsignede kornet.

Småfuglene på juleneket

Wergelands historie om juleneket heter "Smaafuglene paa Julebaandet":

"Kom vesle Sisik, følg med, følg med/ Et herlig Julekveldsmaal jeg ved. En fattig Husmand bag Skogen bor / han gi'r os et Neg i Aar som i fjor. Han eier kun tre, dog gi'r han os et/for Jesu Skyld saa gjør han det."

Fuglene spiser seg mette og flyr sin vei, men kommer tilbake for å takke. Og se – neket er fullt av gullmynter. Husmannen ga fuglene mat i Jesu navn og blir belønnet. Det er vakkert og rørende, men det er nok Sigrud Undset som har rett.

Dompapen har i følge Etymologisk ordbok fått sitt navn fordi den har rødt bryst og svart krave, slik som domherrene. Wergeland har en vakker liten fortelling med en annen forklaring: "Røde og Graa Dompaper". Les den!

Eivind Nielsen

– småfuglene i juleneket.

Hans Børli har observert fuglelivet i skogen om vinteren. Et dikt heter "Riksvåpen":

*"Ikke ei løveklo krummet om øksa mot rød bunn
Men en fuglefot, foten til ei gråmeise, naken, røyktynn
Krummet om iset grein mot en grønn vinterhimmel".*

Jeg har nevnt kråka før. Både kråke og ravn skal tidligere ha hatt hvit fjærdrakt. I følge et gresk sagn lot Apollon en hvit kråke vokte hans elskede, kongedatteren Koronis. Dessverre innledet damen et forhold til en arkadisk prins, og Apollon forbannet den upålitelige vokteren og gjorde fuglen svart til straff. Ravnsvart!

"Aldri mer"

Ravnen er sjelden på våre kanter. Den skal være svært lærenem, noe du kan fryde deg over i Kiellands novelle "Torvmyr". Den er ofte blitt oppfattet som ulykkesfugl og beskyldt for å forsømme sine unger. Alle har vel hørt uttrykket "ravnemor"?

I den amerikanske dikteren Edgar Allan Poes dikt

"The Raven" er omkvedet "Nevermore" et uttrykk for bunnløs sorg over en elsket hustru. Fuglen oppfattes som et sendebud fra dødsriket. Diktets 18 strofer er mesterlig gjendiktet av André Bjerke med omkvedet "Aldri mer".

"Å skvette vann på gåsa"

Noen av gjessene våre overvintrer. Og gåsa kan det være mye å si om. "Å skvette vann på gåsa" betyr å gjøre noe som ikke nytter. "Dum som ei gås" er et uttrykk som finnes på flere språk. Legenden om den hellige Martin /Morten forteller at han av ren beskjedenhet nektet å la seg velge til biskop, og gjemte seg blant gjessene i uthuset. Men gjessene snadret og røpet ham, og som "hev'n" blir gåsa stekt og spist den 11.11, som er Mortensmesse. Og Capitol i det gamle Roma ble reddet fra gallernes angrep fordi gjessene varslet.

Den som vil lære villgjessene å kjenne må ta fatt på Selma Lagerlöfs herlige skildring i "Nils Holgersons underbara resa genom Sverige".

*–"De tolv villender" er et kjent norsk eventyr om de 12 prinsene som er ender om dagen og prinser om natten, og om søsteren som sanker myrull og syr skjorter for å frelse dem.
Th. Kittelsen.*

"De tolv villender"

"De tolv villender" er et kjent norsk eventyr om de 12 prinsene som er ender om dagen og prinser om natten, og om søsteren som sanker myrull og syr skjorter for å frelse dem. H.C.Andersen lar prinsene være 11 svaner, og skjortene blir strikket av garn fra brennesler.

I den romantiske balletten "Svanesjøen" finner vi igjen forvandlingsmotivet. Her er det prinsessen som blir svane.

I "Haugtussa" skildrer Garborg mange fugler, men merkelig nok ikke svalen. Alle barn kjenner den snille svalen i H. C. Andersens eventyr om Tommelise. I det norske eventyret om Jomfru Maria og svalen er den uskikkelig. Den rapper jomfruens gullsaks og silkenøste og nekter tyveriet.

Th. Kittelsen.

Jomfru Maria og svalen

I "Haugtussa" skildrer Garborg mange fugler, men merkelig nok ikke svalen. Alle barn kjenner den snille svalen i H. C. Andersens eventyr om Tommelise. I det norske eventyret om Jomfru Maria og svalen er den uskikkelig. Den rapper jomfruens gullsaks og silkenøste og nekter tyveriet:

"Tok jeg dem, tok jeg dem? Det er løgn, det er det! Er det sant vil jeg synke i sjø! Gid nøstet satt i bringen og saks i enden på den som tok dem!"

Og jomfru Maria dømmer: *"Både nøste og saks skal du bære til merke, og om vinteren skal du ligge på bunnen av sjøer og tjern. Du skal bygge i ufred under tak og aldri komme på grønn gren".*

Siden da har svalen en rød flekk i brystet og saks til stjert, bygger under takskjegget og er alltid i luften. Men den brukes som værvarslar. Flyr den høyt blir det godvær, flyr den lavt blir det regn. Den er en av de siste som kommer om våren. Alle kjenner ordtaket "En sval gjør ingen sommer". At den overvintrer på bunnen av sjøer og tjern er en merkelig forestilling, og jeg vet ikke hvordan den er oppstått.

Spyd og styrke

En annen uskikkelig fugl er svartspetta eller "gjertrudsfuglen". I eventyret blir kona Gjertrud til en fugl fordi hun ikke vil gi Vårherre og St. Peter en lefse. Men språkforskerne forklarer navnet slik: geir = spyd, trudr = styrke. Altså styrke til å føre spyd, noe som sikkert henspiller på fuglens lange nebb. I eventyret har Gjertrud rød lue, og det har svartspetten også.

Th. Kittelsen – småfuglene som kommer med gode råd.

"Kvitt, kvitt seier erla"

Linerla er en av de søteste og morsomste trekkfuglene.

*"Erla liti ho kjem seg ein dag i vår/og set seg på gjerdestein
Erla liti attende til Norge trår og kjem no så tvegi og rein.
Kvitt, kvitt, seier erla liti — "* skriver Per Sivle.

Men snakker vi om fuglesang er måltrosten mester - det mener i alle fall Wergeland:

*"Men Skovens syngemester/er Taletrosten dog/ han i sit lille
Hoved vel har en Nodebog?"*

Nasjonalfuglen

Vi må ikke glemme nasjonalfuglen vår, og her fant jeg et dikt som ble skrevet lenge før den ble valgt :

*"Hvor Larm af Fossevældet kuer al anden Røst der bygger
og bor paa Fjeldet en Fugl med Sangerbryst – I dunkleste
Klippeklofter, ja, tæt ved Elvens Fald sin freidige Røst den
løfter og derfor hedder den Fossekall."*

Det finnes mange flere fugler i litteraturen. Les Kiellands skildring av trekkfuglene i *"Arbeidsfolk"* og av våren i novellen *"Prestegaarden"*. Les om *"Allehaande Fugler og flyvende Dyr i Nordlandene"* av Petter Dass. Og les fremfor alt *"Fuglane"* av Tarjei Vesaas.

God jakt!

Vannstanden varierer

Vannstanden i Østensjøvannet har i vår variert mer enn tilrådelig. Dette skyldes at avløpsreguleringen, i nordenden av vannet, i visse perioder ikke har virket tilfredsstillende. Jevn vannstand er avgjørende for at fuglereir ikke får ødeleggende oversvømmelser i

hekketiden. Det er ikke alle fugler som bygger reir som flyter og dermed har en bolig som hever og senker seg i takt med vannstanden. Dessuten øker erosjonen langs bredden ved stadige endringer. Saken følges opp av VAV.

Dette får du ut av å være medlem i Østensjøvannets Venner

Fra Hanne Blesvik har vi fått denne betraktning og oppsummering etter mange års medlemskap i Østensjøvannets Venner:

Fra den spede begynnelse for over 20 år siden, var det flere planer for hva jordene rundt Abildsø gård kunne brukes til, som sporet meg til engasjement. Det kom en lapp i postkassen fra en gruppe som kalte seg Østensjøvannets Venner

Dette er noe for meg tenkte jeg da. Den tanken har fulgt meg. Det har blitt mange forskjellige former for engasjement og jeg nevner her en del av disse:

- Baking av kaker til medlemsmøter som til å begynne med fant sted bl.a. på Skøyenåsen skole.
- Deltakelse på stand i nærmiljøet.
- Kjøring av effekter som må være med når vi er ute og viser hvem vi er og hva vi står for.
- Klistring av adresseetiketter på medlemsbladet Sothøna.
- Med i heiagjeng under isskjæringsmesterskap på Høvikdammen.
- Minna Wetlesen-dagen, med mange hyggelige kommentarer, bl.a: "ER DET GRATIS" når forbi-passerende fikk kaker og kaffe ved Østensjøvannet.
- Dugnad med Ruskenaksjonen langs Østensjøvannet.

Hanne Blesvik på fugletittertur ved Østensjøvannet.

- Mange flotte fugler å se på ved vannet. Før ante jeg ikke at mange av dem eksisterte engang.
- Østensjø-dager med mange ulike oppgaver. Jeg er spesielt stolt av min personlige vaffelstekerekord som jeg satte i fjor. Den ble på 4 timer!
- Læreri medlemssturer rundt vannet.
- De senere år har jeg vært varamedlem i styret. En interessant oppgave hvor jeg har fått sett ting fra en helt ny vinkel.

Hvem kunne ha ant dette den gang det kom en lapp i postkassen?

To nye temaskilt satt opp

• Oldtidsveien • Husmannsplassen Bakken

Teskt og foto: Leif-Dan Birkemoe

Serien med skilt for markering av lokalhistoriske attraksjoner er våren 2005 utvidet med to nye oppslag. Oldtidsveien er markert med et skilt i Østensjø terrasse og husmannsplassen Bakken ved hustuftene som fortsatt er synlige rett vest for Vassenga som kommer ned mot Rønningbakken opp mot Skøyenåsen skole. Midlene til skiltserien er bevilget av Østensjø bydel.

Østensjø terrasse er på dette stedet en noenlunde intakt bit av oldtidsveien.

Johan Mollatt setter siste skrue i rammen på skiltet i Østensjø terrasse.

Husmannsplassen Bakken

Husmannsvesenets epoke, fra midt på 1600-tallet til begynnelsen av 1900-tallet, har satt mange spor etter seg. Plassene ble ryddet som små bosteder, gjerne med litt jord og et par kyr. Husmannsplassene var ikke selvstendige gårdsbruk med egne bruksnummer. De var en integrert del av den gården de hørte inn under. Plassen ble gjerne ryddet i utkanten av de eksisterende jordbruksområder eller i skogen. De som bodde på husmannsplassen hadde avtale om å gjøre arbeide på gården. Fra 1760-årene kunne husmannsplassene gå over til å bli skyldsatte, dvs. matrikulerte småbruk som enten ble forpaktet bort eller solgt til brukeren. I Aker herred hadde husmannsvesenet sin største periode rundt 1850.

Alle gårdene rundt Østensjøvannet hadde husmannsplasser. Husmannsplassen Bakken, som vi ser rester etter her, hørte trolig inn under Oppsal gård (gårdsnummer 146). Det er ikke kjent når Bakken ble ryddet, men etter kartopplysninger har den sannsynligvis vært bebodd i en periode på 50-60 år rundt midten av 1800-tallet. Området har også noen hagetrær, mest sannsynlig fra den tiden det bodde folk her.

I dag er området ved husmannsplassen interessant som et rikt insektsfelt med betydning for økosystemet rundt Østensjøvannet.

Østensjøvannets Venner 2005 - www.ostensjovannet.no

Tuftene etter husmannsplassen Bakken ligger høyt og fritt med utsikt over Østensjøvannet.

Oldtidsveien

En av hovedveiene inn til Oslo i jernalder og middelalder gikk langs østsiden av Østensjøvannet. Du står nå på en rest av selve veitraseen.

I tidligere tider har det nok vært en brukbar ridevei. Med tiden kom det både slep, sleder og vogner og det ble dermed nødvendig å bygge opp veibanen enkelte steder. Det er forholdsvis store veimurerer her, flere steder to-tre meter høye. Veien ligger høyt opp i bergsiden. Nede ved vannet var det myrlendt og ikke farbart på sommerstid. Slik er det mange steder i Norge - veien legges høyt i tørt lende. Om vinteren kjørte man over isen.

Veitraseen du står på var en del av sommerveien mellom Enebakk og Oslo. På den siste strekningen passerte veien Østensjøgårdene, fortsatte langs Østensjø terrasse (der du står nå), over åsryggen ved Søndre og Nordre Skøyen, ned til Bryn, Etterstad og Galgeberg, før den gikk inn i byen. Veien på dette stedet ble brukt helt til Østensjøveien ble bygget i 1850-årene.

På vestsiden av Østensjøvannet, godt synlig ved gravfeltet på Tallberget, har vi også et veifar fra jernalder. Sporene etter gamle veifar i området ved Østensjøvannet viser at det i jernalder og middelalder har vært betydelig trafikk inn og ut av Oslo, men også mellom gårdene.

Restene av veitraseen er fredet av Byantikvaren.

Østensjøvannets Venner 2005 - www.ostensjovannet.no

Ved tuftene av husmannsplassen Bakken var det ingen annen mulighet for Johan Mollatt enn å sette skiltet på et tre.

Pensjonistgruppa

Pensjonistgruppa er en viktig gjeng i foreningen. De tar seg av en rekke praktiske ting.

Se reportasje om den veltede øya som de rettet opp i vår. Nå varsler de at de trenger forsterkninger. Er du pensjonist og ønsker å ta i et tak rundt vannet. Hva gjør gruppa? Maler ,

setter opp plakater, skifter plakater, rydder kulturlandskapet slik at områder ikke gror igjen, holder gravfeltet på Tallberget åpent, drikker kaffe og hygger seg. Ønsker du å være med i et godt miljø?

Ta kontakt med Odd Frode Ulbrandt tlf. 22 26 94 29.

"Vogne og Kjærrer finnes på alle Gaarde"

Samtale med Reidar Fønnebø om hans nye bok

"Oldtidsveger, slep og kongeveger i Oslo og på Østlandet"

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

Finn Gulbrandsen og artikkelforfatteren inviterte oss selv til en prat med Reidar Fønnebø, distriktets årelange gransker av gamle veifar. Han har bolig i Østensjø terrasse, på selveste Oldtidsveien, med godt utsyn over Østensjøvannet og områdene omkring. Herfra kan han skue ut over et landskap med både synlige og forsvunne veifar.

Fra sitt stuevindu har Reidar Fønnebø panoramautsikt over Østensjøvannet.

Østensjøområdet har flere rester av gamle veifar som førte inn mot Oslo, understreker Reidar Fønnebø og er ikke sen med å beklage at mange av veirestene har forsvunnet i løpet av de siste 50 år i forbindelse med boligutbygging, utvidelse eller fornyelse av veier, men også mot bedre viten. Mye informasjon har jeg selv funnet ved mange års søking i terrenget eller fått fortalt fra informanter, bemerket Fønnebø videre.

Når Reidar Fønnebø leser landskapet forsøker han å forstå det ut fra kommunikasjonsmessige forhold. Derfor kan mange av hans teorier virke overraskende, samtidig som nye tanker om mulige hendelsesforløp lettere kan plasseres. Hans siste bok om veier, denne gang om "Oldtidsveier, slep og kongeveier i Oslo og på Østlandet", (Orion Forlag 2004) gir i kapitlene om Østensjø inspirasjon til selv å gå ut i terrenget i et forsøk på å se det samme.

Brenneriruinene på Abildsø

Samtalen kom derfor nokså raskt inn på det som står i boka om "brenneriruinene" på vestsiden av vannet, 75 meter nord for Smedbergbekken. Tradisjonelt har disse ruinene blitt tolket som restene etter brennevinsbrenneriet på Abildsø gård som var hjemlet i Brenneriloven. For å motvirke importen av dansk kornbrennevin ga Stortinget i 1816 eiere av matrikulert jord tillatelse til brennevinsproduksjon av egen kornavling. Misbruket førte til at loven opphørte i 1845 og dermed forfalt nok mange av bygningene som var tilpasset formålet. Det som forvirrer noe er at ruinene på Abildsø tyder på en bygning som er langt større enn det som synes nødvendig for brennevinsproduksjon, i alle fall sammenlignet med brenneribygninger på andre gårder. Ruinene har en lengde på 42 meter og en bredde på 20 meter. Murene er opptil 1,5 meter tykke. Steinhuset, som Fønnebø kaller det, var delt i to rom. Det største har en lengde på ca. 25 meter. Og det er

her Reidar Fønnebø kommer med nye ideer basert på områdets veinett i middelalderen. Steinhuset må, etter hans syn, være betydelig eldre enn fra første del av 1800-tallet.

Veikrysset på Østensjøvannet

Det var to vinterveier over Østensjøvannet, forteller Reidar Fønnebø. Den østlige kom fra Bryn, langs Østensjøbekken, over Østensjøvannet fra nord til sør og videre sørøstover. Den vestlige vintervegen fra Follo og Langerud i sør og videre nedover Ryenbergene mot gamle Oslo har vært meget vanskelig, og det er lite trolig at de har kunnet bruke sleder i tidligere tider, mener Fønnebø. Ved å følge Smedbergbekken helt ned mot Østensjøvannet, og der ta inn på den østlige vinterveien, fikk de en trasé med jevn stigning. Det er ikke mer enn ca. 300-400 meter mellom traseene ved Abildsø gård. En slik veilinje ved Abildsø-gården, ut på Østensjøvannet og videre mot Bryn, ble brukt senest på 1700-tallet. Og det er omtrent der veiene ville møtt hverandre, og der Smedbergbekken renner ut i vannet, at steinhuset ligger.

Steinhuset på vestsiden av Østensjøvannet kan ha sitt opphav i middelalderen. Ruinene ligger markert i terrenget mellom turveien og vannet. Oppslag av rotskudd gjør ruinene mindre synlige.

Fra mjød til brennevin

Tradisjonen forteller, sier Fønnebø, at husene skal stamme fra middelalderen, og at det var bryggeri for munkene som holdt til her. Det er likevel underlig at et slikt hus skulle legges helt nede ved vannkanten. Hovedveien lå jo langt vest for tunet på gården den gangen. Det er mer sannsynlig at huset har hatt noe å gjøre med den store trafikken som utvilsomt må ha vært her vinterstid, det kan for eksempel ha vært losjihus for folk og stall for hester. Opprinnelig må det ha vært et svært viktig kryss for ferdselen her i eldre tider, både sommer og vinter. Det kom nemlig enda en vei nordøst fra Rustad som fortsatte mot Ekebergområdet. Selv om det altså har vært brennevinsbrenneri i steinhuset på 1800-tallet,

kan det like gjerne også ha vært produksjon av mjød til både munk og bønder på 1200-tallet, legger Fønnebø til.

Nordre Skøyen som gjestgiveri

I boka beskriver Fønnebø den gamle hovedferdselsåren fra gamle Oslo langs Østre Strede mot Galgeberg og forbi sørsiden av Volin gård (Vålerenga). Ved Helsefyr var det veiskille. Veientil Østensjø gikk mot sørøst til brua ved Bryn gård. Fra Brynsbrua svingte den straks etter overgangen mot sør, videre østover noen bratte bakker til eggen der Nordre Skøyen hovedgård ligger. Fønnebø fortalte om sitt besøk i kjelleren under tårnhusene og er ikke i tvil om at dette er middelalderisk steinbebyggelse, en konklusjon han deler med antikvariske myndigheter. Det kan gjerne ha vært et saluhus – et slags gjestgiveri – for folk på vei til Oslo. I boka har han spennende tanker om hvem som kan ha vært innom huset på 1200-tallet! Den store gravhaugen forteller også sitt om stedets posisjon tilbake til førkristen tid.

Oldtidsveien passerer på nedsiden av terrassehusene, ved Oppsal terrasse, som egentlig er en forsettelse av Østensjø terrasse.

Oppsalgrinda

Veien følger eggen forbi Søndre Skøyen gård med nok en gravhaug. Traseen har trolig gått over Østensjø skole før den svingte opp mot Vassenga. Her er det litt delte meninger om hvor veien gikk, men Fønnebø mener den har gått opp omtrent ved Skappels vei, svingt sørover langs foten av fjellet der plassen Skrabben lå og frem til Vassenga øst for husmannsplassen Bakken. Oppsalgrinda, nevnt i veiinn-delingsprotokollen fra 1826, har trolig stått øverst i bakken, kanskje markerte grinden grenseskillet mellom Skøyen og Oppsal gård. Veien gikk derfor videre til Oppsalgårdene, men dette veiløpet forsvant rundt 1970, kan Fønnebø huske.

Hovedledet av oldtidsveien fortsatte imidlertid fra Oppsalgrinda rett sørover åsen. Den synes bare som en sti i dag, for veibanen ble delvis fylt igjen ved utbyggingen av terrassehusene til OBOS i 1980-årene. Opprinnelig lå det her en god kjørevei av samme bredde som veien sønnenfor, Østensjø terrasse, som er en noelunde intakt bit av oldtidsveien. Her har Østensjøvannets Venner våren 2005 satt opp et skilt som forteller om veien (se artikkel annet sted i bladet). Murene som veien er bygd på er svært gamle. På slutten av 1700-tallet var det farbart med hjulredskap, forteller Fønnebø, med henvisning til gamle kilder. Murene er i dag noen av de fineste gamle veiminne i Oslo-området og bør ha høy prioritet for bevaring, understreker Fønnebø.

Østensjø terrasse har gamle tørmurer, veiminne blant de fineste i Oslo.

Veien er da også registrert som fornminne, fredet og skiltet av Byantikvaren.

”Vogne og Kjærre, findes på alle Gaarde”

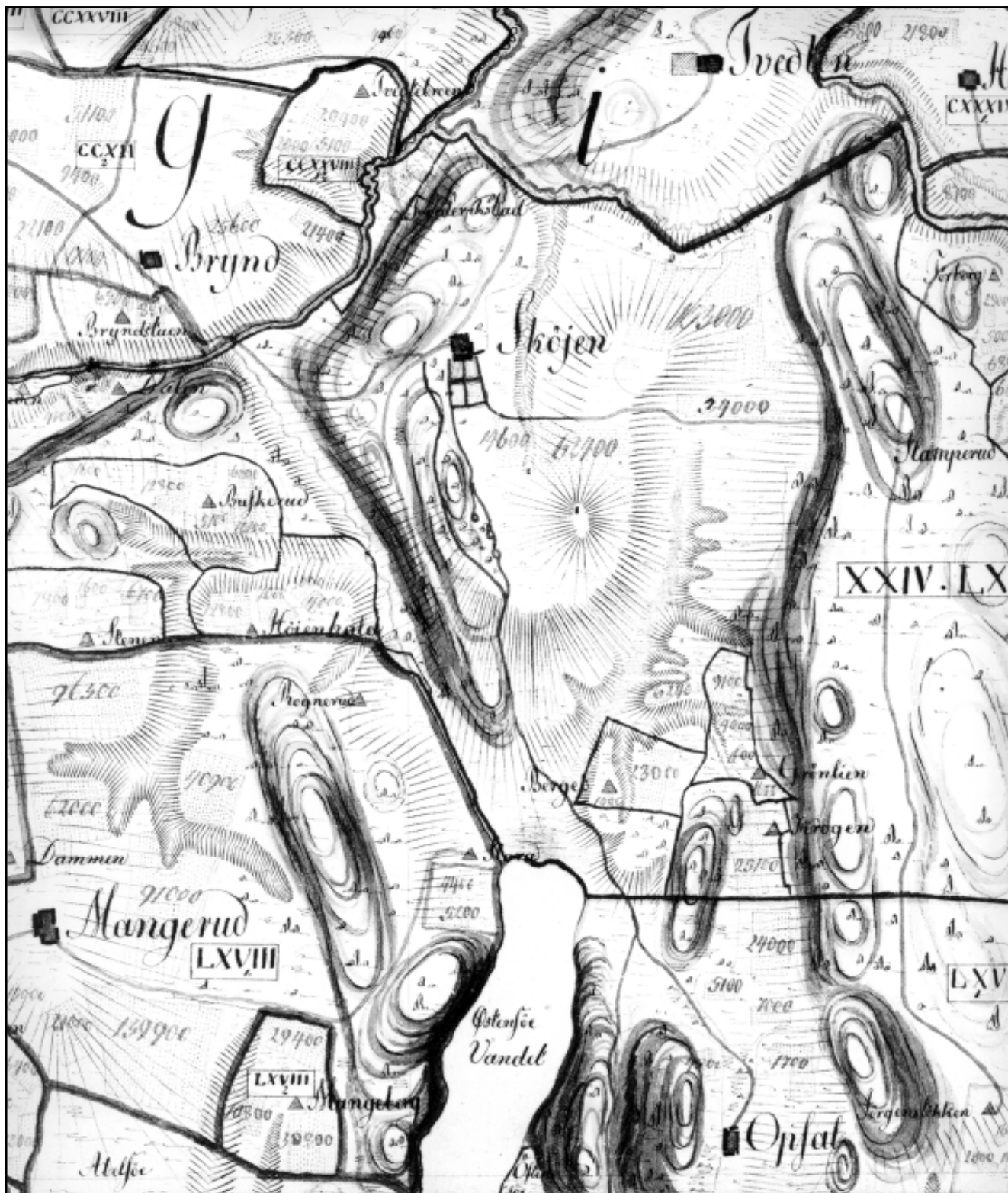
Lengst sør i Østensjø terrasse ble den gamle veien helt utslettet for noen år siden. Herfra og sørover ligger gamleveien under den nye Østensjøveien. På vestsiden av veien ligger Huldreberget – et lite rundsva – før veien dreier i vestlig retning til tunet på Nordre Østensjø. Deretter passerer veien Søndre Østensjø. I gammel tid foretrakk folk å ha hovedveien rett gjennom tunet på gården. Etter dagens målestokk var trafikken den gang sikkert kun til hygge, men Fønnebø viser til kilder som beskriver ganske stor trafikk etter denne veien i eldre tid: ”Vogne og Kjærre, findes på alle Gaarde”, i disse områder. Veien bærer nå navnet Valborgs vei, oppkalt etter Valborg Tveter (1881-1954), datter av Haakon Tveter, fra 1936 en av eierne av Østensjø gård.

Trekull og romersk dinar

Reidar Fønnebø viser til mange funn og spor i området som han tolker ut fra ferdsselsveienes trasé. Den romerske dinaren som ble funnet under utgraving av en tomt i Østbyfaret ca. 1960, skafthulløks i veikanten ved Søndre Skøyen, gravrøyser, flintfunn på begge sider av Valborgs vei er alle eksempler på spor etter ferdsel. Ved Langerud fant byantikvaren under en utgravning i 1998 noen biter med trekull, som ble C14-datert. Alderen ble bestemt til år 1070 pluss/minus 65 år. Fønnebø mener at det er grunn til å tro at kullet har falt av et slepelass som var på vei mot byen som var under bygging nede ved Øra.

I sin skrivehule får Reidar Fønnebø inspirasjon til sitt forfatterskap.

På dette kartutsnittet over tomtegrenser fra 1805-1806 ser vi tydelig hovedveien fra Brynd over Skøyen mot Oppsal. Traseen sørover fortsetter som Østensjø terrasse i dag. Plassen Berget, mener Reidar Fønnebo, kan være den samme som Skrabben. Kart: 19 c 9, Darre, Friis, 1805 - 06 1:10 000. Gjengitt etter tillatelse av Statens kartverk.

Østensjø – et sentralt område

I vår samtale med Reidar Fønnebo viser han ofte til boka med beskrivelser av de mange veiløp man kan påvise i dagens landskap, men også om forsvunne veifar. Spennende er det å følge hans beretning om gamle kommunikasjonslinjer inn og ut av Oslo. Østensjøområdet har neppe noen gang ligget i en bakevje. Det har alltid vært folk på farten i ulike ærend. Flere gårder lå sentralt med ferdselen rett gjennom tunet. Historier og nyheter fra byen ble nok gitt de fastboende som brakte det videre til mer perifere gårder. Østensjøområdet

har slik sett vært et sentralt område gjennom lange tider. Som formidler av kunnskap om veifarene i vårt nærområde i tidligere tider, men også som inspirator til ytterligere studier og nye teorier, har Reidar Fønnebo gjort en stor innsats. Før vi takker for oss og forlater familiens koselige hus i skråningen ved Østensjø terrasse, får vi en rask titt inn i forfatterens skrivehule. Bak store vinduer mot naturhagen forstår vi at her kan nok mang en teori finne sitt opphav.

Gjeddefiske på isen

Tekst og foto: Leif-Dan Birkemoe

I vinter kunne man ofte se tålmodige isfiskere ute på vannet. Som kjent er det kun fiske på isen som er lovlig i naturreservatet, slik at spenningen sikkert er stor når isen endelig er sterk nok til å bære fiskeren og hullet kan bores. Det manglet ikke på napp skal vi dømme etter fiskernes utsagn. Gjedde ser ut til å være den gjeveste fangsten, men abbor er visst heller ikke å forrakte. De andre to fiskeslagene som lever i vannet, mort og karuss, hørte vi mindre til.

Søndag 9. januar 2005 var en stille solfylt dag med solid is (i overkant av 25 cm). Noen ungdommer var ivrig i gang med å pilke. De hadde flere snorer ute samtidig og et sinnrikt varslingsystem ved napp. En gjedde ble trukket opp av et av hullene og behørig veid med fjærvekt. Hele 1,8 kg ble avlest. Tidligere var 5-6 gjedder halt opp hvorav en veid til i overkant av 2 kg. Men hele fangsten ble sluppet ut i vannet igjen.

Det var kun spenningen og sporten som var av interesse. Middagsmat, nei det var det ingen som hadde i tankene. Oppskrift på tilberedning av gjedde er neppe lenger tilgjengelig på kjøkkenet. Vi hører jo fra tidligere tider om at gjedde ble brukt som tilleggskost av mange som hadde sin nærhet til Østensjøvannet.

Apropos oppskrifter på tilberedning av gjedde. I boka *Den fullendte sportsfisker* av Izak Walton, første gang utgitt i London i 1653, utgitt på norsk i 1971 på J.W.Cappelens Forlag, og i 1993 i De norske Boklubbene (Bokklubben Villmarksliv) gis det en fortrolig oppskrift på tilberedning av gjedde (side 124 -125) som vi gjengir her fra en samtale mellom forfatteren Walton og en jeger om gjedden og hvordan man tilbereder den:

Først åpner De fisken ved gjellene og gjør et lite snitt i buken om nødvendig. Så tar De ut innmaten – men ta vare på leveren; den skjæres opp i små strimler og blandes med timian, søt merian og litt satirei. Tilsett også noen marinerte østers og to eller tre hele ansjos samt et pund nykjernet smør, som blandes med krydderurtene. Det hele skal saltes godt. Er gjedden over en alen lang, bør De bruke mer smør; er den kortere, kan De greie Dem med mindre. Når dette er blandet godt, tilsettes en tanke muskatblomme, og alt sammen legges inn i buken på fisken. Så syr De buken igjen, slik at smøret ikke renner ut når det smelter. De behøver ikke skrape skjellene av fisken. Stikk stekespiddet inn gjennom munnen på fisken og ut igjen ved haleroten. De må også ha fire-fem meget tynne spiler, som De surrer fast med tråd langs gjedde-kroppen fra hodet til halen, for at den ikke skal løsne fra spiddet og falle ned.

Gjedden bør stekes langsomt og dynkes ofte med rødvin og en blanding av ansjos og smør; man bør også dryppe den med det fettete som etter hvert renner ned i pannen under den.

Når den er gjennomstekt, kan De holde et passelig stort fat under den mens De fjerner surringene og spilene. La den ligge på fatet, hel og uoppskåret, i den sausen som har dannet seg under steking; denne sausen kan De tilsette litt meget godt smør og saften av tre eller fire appelsiner. Når De så tar gjedden av spiddet, kan De i tillegg til østersen i buken på

Gjedda ble veid til 1,8 kg på fjærvekt.

fisken bruke et par skiver hvitløk, eller De kan gni inn det fatet den skal serveres på med hvitløk. Om De vil følge dette siste rådet får De selv avgjøre, men hvitløken gir sausen en ekstra fin smak.

Denne fiskeretten er nesten for god for andre enn fiskere og meget bra folk; jeg tror De vil vise Dem å være både det ene og det annet, og derfor har jeg betrodd Dem denne hemmelighet.

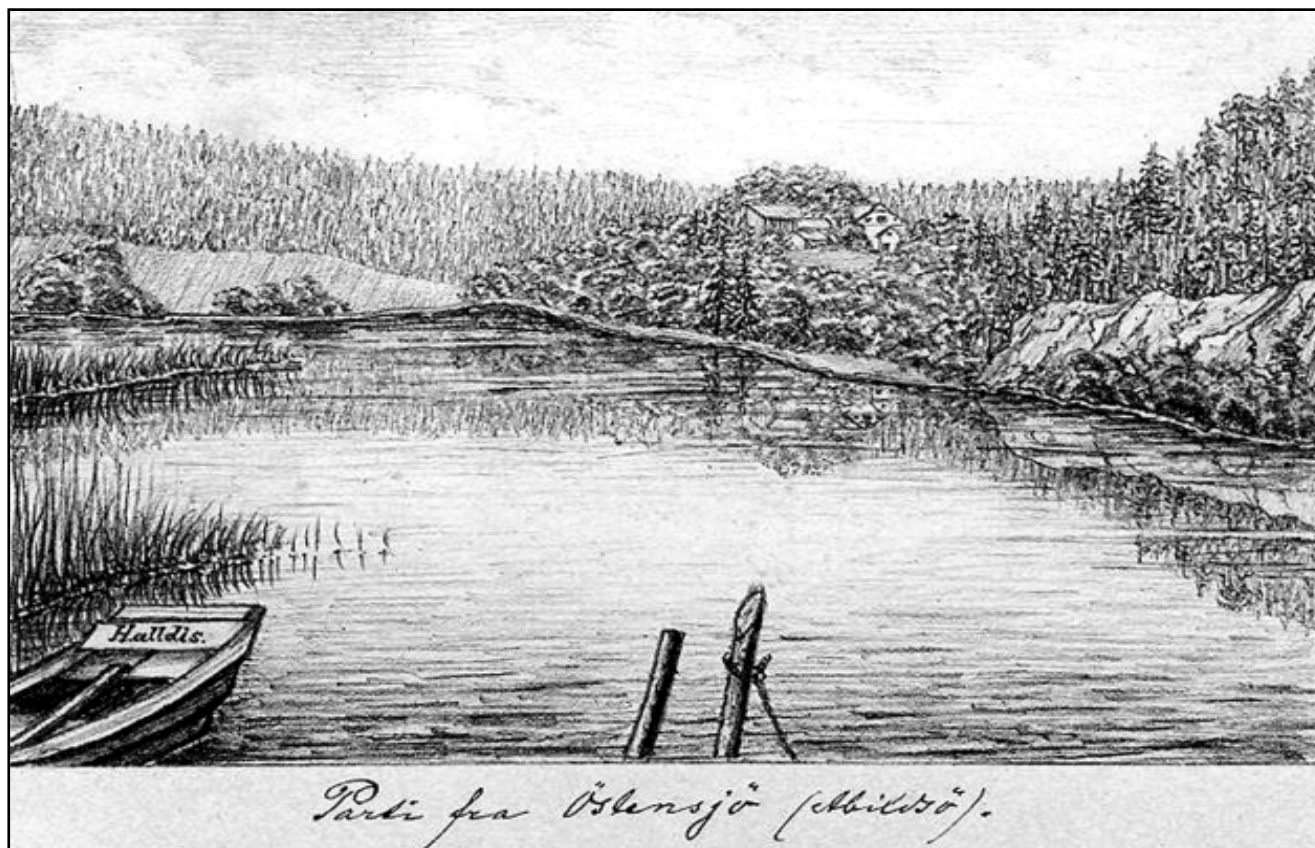
God middag!

Karnappmannen

og andre viderverdigheter fra vår nære historie - del 9

Av Erik Henning Edvardsen

På denne tegningen av Abildsø gård fra 1884 ser vi bygningene nord og øst for hovedhuset som Wetlesenfamilien bygget etter 1850. Bygningene som tidligere sto vest for hovedbygningen er fjernet. Bilde er tegnet av Herman August Scheibler og tillatt gjengitt av Hroar Scheibler fra boken "Tegninger og Grafikk, Fatalistforlaget 2000.

Hvorledes så Abildsø ut da Wetlesen overtok?

Etter at Innenriksdepartementet i 1846 innførte nye byggeforskrifter og endret brannsikringsvedtektene,¹ ble det igangsatt fortløpende takseringer av gårdene i Aker. Kommisjonen besto av lensmannen i Aker, cand. juris Martin Peter Poulsen (28 år), snekkermester Engebret Hansen (43 år), snekker Christopher Paulsen (17 år), gårdbruker Christen Halvorsen Ulven (35 år), samt smed Ole Olsen (28 år).

Etter å ha målt opp "Pladshauptmand Ytterborgs Saug" og plassen Berget under Rustad for husmann Peder Christensen kom turen til Abildsø. Det synes å ha vært snekkermester Engebret Hansen som førte protokollen. (Målene er gjengitt i alen = 62,7 cm, mens merknader og utfyllinger er tilsatt i klammeparentes): "Aar 1846 den 22de Juli fortsattes den almindelige Omtaxation af brandforsikrede Bygninger i Agers Thinglaug efter Requisition fra Departementet for det Indre, administreret af Lensmand Poulsen i Overvær af de faste Taxationsmænd C. Paulsen, Christen Ulven, O. Olsen og E. Hansen. Hvor da: Sattes Brandtaxt paa Gaarden Abildsøe, forsikr. No. 172, Matr[ikkel] No. 189,² tilhørende Propritair Wetlesen. Eierne var tilstede og paaviste Gaardens Bygninger, som beskrevet og taxeredes saaledes: No. 1 En Hovedbygning, opført af Tømmer, udvendig panelet og malet, tækket

med Bord og Teglsteen, 32 1/2 Alen lang, 16 1/2 Alen bred, 10 1/2 Alen høi, indeholdende i nederste Etage: a. en dagligstue med 4 Fag Vinduer, 3 Døre, 3 Etages Jernkakkellovn, betrukket og malet; b. et Sovekammer med 2 Fag Vinduer, 1 Dør, 3 Etages Jernkakkellovn, betrukket og malet; c. Kjøkken med Skorsteen, 2 Fag Vinduer, 2 Døre; d. Spiseværelse med 1 1/2 Fag Vindue, 1 Etage Jernkakkellovn, 1 Dør; e. Pige-kammer med 1 Fag Vindue, 1 Dør, 2 Etages Jernkakkellovn; f. Spiiskammer med 1 Fag Vindue og 1 Dør; g. Forgang med dobbelt Dør og 2 halve Fag Vinduer, hvorfra gaaer en Trappe op til anden Etage, som indeholder: a. en Gang med 1 1/2 Fag Vindue; b. Læsesal med 4 Fag Vinduer, 1 dobbelt Dør og 3 Etages Jernkakkellovn; c. Et Klædekammer med 1 Fag Vindue og 1 Dør, d. Et Værelse med 1 Fag Vindue, 1 Dør, 2 Etages Jernkakkellovn, panelet; e. Et d[itt]o med 1 1/2 Fag Vindue, 1 Dør, 1 Etages Jernkakkellovn, panelet og malet; f. En Sal med 4 Fag Vinduer, 1 dobbelt Dør, 2 Etages Jernkakkellovn, malet; g. Et Værelse med 1 Fag Vindue, dobbelt Dør, 2 Etages Jernkakkellovn, panelet; h. Et d[itt]o med 1 Fag Vindue, dobbelt Dør, 2 Etages Jernkakkellovn, panelet og malet: - Fra Gangen i 2den Etage gaaer en Trappe op til Loftet, og er under Bygningen en stor Kjælder;

taxeredes for 2300 S[*pd*] 2. En tømret Sidebygning, udvendig panelet og malet, tækket med Bord og Teglsteen, 22 Alen lang, 12 Alen bred, 4 1/4 Alen høi, indeholdende a. 2de aflukker med 2 Fag Vindue og 1 Dør; b. et Kammer med 1 Fag Vindue, 1 Dør, 2 Etages Jernkakkellovn; c. en Drengstue med 1 Fag Vindue, 1 Dør, 1 Etages Jernkakkellovn. Udenfor en indlukket Gang med 1 Fag Vindue og 1 Dør, hvorfra en Trappe til et ovenpaa værende stort Loft; taxeredes for 140 S[*pd*]

3. En Bygning, deels af Tømmer, deels af Bindingsværk, udvendig panelet og malet, tækket med Bord og Teglsteen, 26 Alen lang, 12 1/2 Alen bred, 4 1/4 Alen høi, indeholdende a. Bryggerhuus med Skorsteen, Bagerovn, indmuret Malm-Bryggepande, 1 1/2 Fag Vindue, dobbelt Dør; b. en Madbod med 2 Fag Vinduer, 1 Dør; c. et Bagerkammer med 1 Fag Vindue, 1 Dør, 2 Etages Jernkakkellovn; d. en Vognremise med dobbelt Dør. - Ovenpaa stort Loft; taxeredes for 180 S[*pd*]

4. En Bindingsværksbygning, bordklæd, tækket med Bord, 8 Alen lang, 4 Alen bred, 4 1/2 Alen høi, indeholdende 2de Locummer, 2 Døre og 1 1/2 Fag Vindue; taxeredes for 20 S[*pd*]

5. Et Hønshehus, opført af Bindingsværk med Bordklædning tækket med Bord. 6 Alen langt, 5 1/2 Alen bredt, 3 Alen høit. Dette Huus som staar paa Stolper, har 1 Fag Vindue og 1 Dør; taxeredes for 10 S[*pd*]

6. Et Locum, opført af Bindingsværk, bordklæd, tækket med Bord, 4 1/2 Alen langt, 3 Alen høit, 4 Alen bredt; taxeredes for 5 S[*pd*]

7. En tømret Bygning, tækket med Bord og Teglsteen, 10 Alen lang, 14 1/2 Alen bred, 4 Alen høi, indeholdende Snedkerværksted med 1/2 Fag Vindue, 1 Dør; taxeredes for 80 S[*pd*]

8. En tømret Bygning, tækket med Bord og Teglsteen, 32 Alen lang, 14 1/2 Alen bred, 4 Alen høi, indeholdende Fjøs til 35 Sty[*kker*] Fæekreature, har en Dør og 4 Fag Vinduer. Under Bygningen er stor murt Gjødelsbinge og ovenpaa stort Loft; taxeredes for 350 S[*pd*]

9. En Bygning, tildeels af Tømmer, tildeels af Bindingsværk, tækket med Bord og Teglsteen, udvendig panelet, 50 1/2 Alen lang, 16 Alen bred, 5 Alen høi, indeholdende Under- og Overlove, 3 store Lader, 2 Skjulrum og 1 Hakkelseum, samt ovenpaa Taget et Taarn paa 4 Stolper, hvori en Metalklokke. Taarnet er tækket med Bord og Teglsteen og udgjør i diameter 2 1/2 Alen. Alt taxeredes for 450 S[*pd*]

10. En Bindingsværksbygning, bordklæd, tækket med Bord, 14 1/2 Alen lang, 14 Alen bred, 7 Alen høi, indeholdende Drivhjulet og Axelen til en Træskemaskine, hvis vesentligste dele staa paa Loven [*les: Laaven*]. - Bygningen taxeredes for 60 S[*pd*] og Træskemaskinen med drivhjul, 2 Axler, Blæsemaskine eller Rensemaskine og øvrige Tilbehør for 200 S[*pd*]

11. En Bygning, deels af Tømmer, deels af Bindingsværk, som er bordklæd, tækket med Bord og Teglsteen, 30 1/2 Alen lang, 19 Alen bred, 5 Alen høi, indeholdende Stald til 12 Heste, Love, 2de Lader, 2de Skjulrum og Staldtrev; taxeredes for 300 S[*pd*]

12. En Bygning, deels af Tømmer, deels af Bindingsværk, som er bordklæd, tækket deels med Bord og Teglsteen, deels kun med Teglsteen, 72 Alen lang, 10 1/2 Alen bred, 4 Alen

Dette udsnit af kartet, Vibe og Irgens, fra 1844 viser bygningenes plassering. Det er ikke lett å identifisere bygningene ut fra beskrivelsen i branntaksten som ble foretatt på Abildsø i 1846. Vi kjenner igjen hovedhuset med sidebygning og drengestue. I vest lå en stor del av bygningsmassen som i sin helhet ble revet i Wetlesenperioden. Nordøst for hovedhuset var det også bygninger som er forsvunnet, men beskrevet i branntaksten.

høi, indeholdende 5 forskjellige Boder uden Dør; taxeredes for 180 S[*pd*]

13. En tømret Stolpebod i 2de Afdelinger, bordklæd, tækket med Bord og Teglsteen, 14 1/2 Alen lang, 11 Alen bred, 5 Alen høi. Bodene staar paa 9 Træstolper og taxeredes for 160 S[*pd*]

No. 1, 2, 3, 4 og 5 støde sammen, fra 5 til 6 er 18 Alen i Sydvest [rettet til: Vest]; fra No. 3 til 10 er 20 Alen i samme Retning. No. 6, 7, 8, 9, 10 og 11 er sammenhengende. No. 12 ligger 28 Alen i Nordvest fra No. 3. Stolpeboden No. 13 ligger 30 Alen fra Hovedbygningen i Nordvest, men kun 6 Alen fra No. 12. Forøvrigt støde ingen Gaard eller Pladse paa mere end 1000 Alens Afstand nær de her taxerede Huse.

14. En tømret Bygning, tækket med Bord og Teglsteen, 21 1/2 Alen lang, 15 1/2 Alen bred, 5 1/2 Alen høi, i hvilken Bygning før har været et Brændeviinsbrænderie; men nu brugtes den til Hølade; taxeredes for 25 S[*pd*]

En Smidie ligger 39 Alen fra Stolpeboden og 60 Alen fra Hovedbygningen i nordlig Retning. No. 14 ligger 150 Alen i Øst fra bemældte Smidie, som er det nærmeste Huus til samme.

Tilsammen 4460 S[*pd*] Skrives fire Tusinde og fire Hundrede og sexti Speciesdaler, hvilken Taxt Mændene erklærede at være sat overensstemmende med Bygningernes sande Værdi uden Hensyn til Eiendommens Beliggenhed eller Tomtens Beskaffenhed. Administrator fandt Taxten rimelig og billig og havde ved samme Intet at bemærke. De specielle Taxter bleve oplæste for Eieren, som erklærede sig tilfreds med samme og ønskede Taxtsummen lagt til Grund for Eiendommens fremtidige Indlemmelse Vedbliven i Landets almindelige Brandforsikrings Indretning. Lovens Pgr. 27 og

Bildet er tatt fra annen etasje i hovedhuset. Vi ser stallen/uthuset som ble bygget i 1933 (deler av bygningen kan være eldre) og grisehuset mot vest som tilbygg i 1944. I 1846, da branntaksten ble utført, var det trolig ingen bygninger i dette området.

35 samt Sirculairret fra Departementet for det indre af 28de Mai sidste, bleve betydede Eierne og efter at man havde bemærket, at der ved Eiendommen fandtes som Brandredskaber: Hage, Stige og 6 Brandspand, blev Forretningen sluttet.

M Poulsen Christen Ulven E Hansen C Paulsen O Olsen. ”³

Dette er altså hva branntakstene forteller om gårdsbygningene på Abildsø noen ganske få år etter eierskiftet. Sluttformuleringen er et standardformular som ble ramset opp etter alle branntaksasjoner. Gårdene var nemlig pålagt å ha slukningsutstyr som brannhakker, stiger og vannbøtter.

Treskeverket som er beskrevet under pkt. 10 var montert i bygningene 9 og 10 og var ganske sikkert av det slag som til vanlig ble bygget inn i kornladen med en robust trommelmaskin for hestevandring. Arrangementet hadde gjerne et visst hjemmegjort preg da en vanligvis lot noen håndverkere i nærmiljøet utfordige disse.

Avstanden mellom husene ble ikke målt ut i de tidligste takstene. Himmelretning og alenmål er derfor satt til i ettertid med brunt blekk, og synes ikke å være angitt helt korrekt. Feilkildene er blitt forsøkt rettet opp i en senere takst, men da har enkelte bygninger fått endret nummer. Nr. 1-5 er identisk i begge takster, mens nr. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 og 14 i forrige takst ble benevnt hhv. nr 12, 11, 6, 7, 8, 9 og 10 i den følgende.

Lokumet (utedassen), nr. 6 i taksten fra 1846, sto fremdeles, men hadde ikke større verdi enn at den ble utelatt av taksten. Avstand og retning fra våningshuset er forklart således: ”N° 1, 2, 3 og 4 stode til hverandre. Fra 2 til 5 er 1 Alen i vest. Fra N° 5 til et uassureret Locum er 16 1/4 Alen i vest. N° 6, 7, og 8 er sammenhengende. - Fra N° 8 til N° 3 er 24 1/2 Alen i øst. Fra N° 4 til N° 9 er 30 Alen i nord. Fra N° 9 til N° 10 er 8 1/2 Alen i syd [rettet til: nordvest]. Fra N° 10 til en uassureret Smidie er 18 1/2 i øst. Fra Smidien til N° 12 er 21 1/2 Alen i øst. N° 11 og 12 er sammenhengende. Ved den andre Ende af N° 11 er paabegyndt opførelsen af en egen Bygning. Forøvrig er ikke Huse paa over 100 Alens Afstand.”⁴ Takstmennene hadde det travelt og hastet videre til garver Waller på Dahl. Etter at dagens takstrevisjoner var

unnagjort ble neste fremmøtedato og -sted avtalt, og herrerne reiste hver til sitt.

Fra vanskjøtsel til mønsterbruk

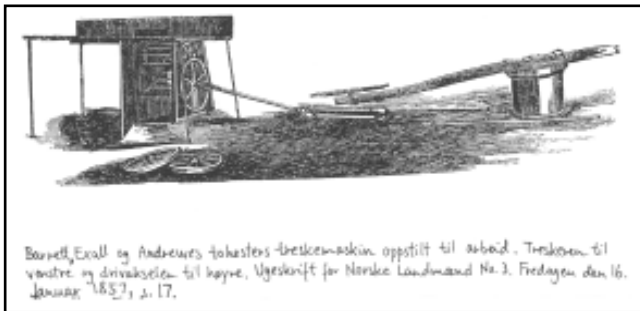
Så lenge helsen holdt var Jørgen v Z. Wetlesen landbrukskolens bestyrer og jordbrukslærer, mens i sær Niels tok ansvaret for de teoretiske fagene; husdyrlære, agronomi, norsk, mekanikk, regning, geometri, naturfag og kjemi.⁵ Målet var dessuten at elevene skulle bli selvhjulpne. Disiplene skulle både være i stand til å utføre nødvendige reparasjoner og utvise kyndighet i behandling av jordbruksredskaper. Proprietærene på Abildsø fulgte godt med i de seneste oppfinnelser og drev selv eksperimenter for å bedre lønnsomheten. Også driftsbygningene ble modernisert i takt med utviklingen i næringen: ”I fjøset var det både hønse- og grisehus og kokeri. Hønsehuset ble varmet opp av røykgangen fra kokeriet. Dyreføret ble fraktet i vogner på skinner.”⁶

I løpet av noen få år var det blitt orden på det vanstelte gårdsanlegget. Resultatet var synlig for en hver: Abildsø fremsto som et mønsterbruk. I 1847 tilfløt en større bevilgning fra amtet. Skolepengene ble straks halvert fra 4 til 2 spd. pr. måned for kost, losji og undervisning, slik at flere bønder kunne få råd til å sende sine sønner til landbruksutdannelse.

Det ble innført avgifter på brennevinsbrenning og dannet avholdsforeninger. Wetlesens var dypt religiøse og gårdens brennevinsbrenneri ble nedlagt og omgjort til høylade. Alkoholholdige drikker var i det gamle bondesamfunnet ansett som medisin, men allerede Ludvig Holberg hadde mer enn hundre år tidligere berømmet motedrikkene te og kaffe ikke bare for å hjelpe mot sure oppstøt og tannpine, men også for å ha bedret omgangsformene (Epistel 91: Thee, Café og Tobak): ”Hvis ingen anden Nytt var ved Thee og Café, var dog denne, at Drukkenskab, som tilforn gik saa meget i Svang, derved temmelig er kommen af Brug. Nu kand vore Hustruer og Døttre gjøre 10 Visiter en Eftermiddag, og komme gandske ædrue tilbage. Dette kunde ikke skee i gamle Dage, da man intet andet havde at byde de Besøgende, uden *Gylden-Vand, Sek, Spanskbitter-Viin, Luttendrank*, og andet, hvoraf et Fruentimmer maatte i det mindste pimpe lidt paa hvert Sted, saa at, naar man lagde alle de smaa Doses sammen, som toges i hver Barsel-Stue, det omsider kunde beløbe sig til noget.”

Brennevinsbygningen viste seg imidlertid lite hensiktsmessig til oppbevaring av høy, og dermed kom bygningen i raskt forfall. Når historikeren Edvard Bull (1881-1932) ved inngangen til mellomkrigstiden beretter om restene etter et brennevinsbrenneri er dette neppe identisk med gårdsbrenneriet som omtales i takstforretningen: ”På begge sidene av vandet har det tidligere været brændevinsbrænderier like ved stranden.

Paa Abildsøsiden staar endnu endel av de massive graastensmure igjen, medens det paa Østensjø, som opførtes av Jørgen Young, forlængst er forsvundet; kun endel teglsten, som av og til graves op av jorden og navnet ”brænderiteigen” minder om stedet.”⁷ Reidar Fønnebø har forklart bygningsrestene ved vannet på Abildsøsiden som et mulig losjihus med stall, men han ser heller ikke bort fra at det i en senere periode også kan ha vært drevet brennerivirksomhet i den 840 kvm store bygningen. Etter en studie av veitraseene

Hestevandringen ble benyttet som drivkraft til treske-maskinen. En slik innretning var nok å finne i bygning nr. 10 i branntakstkommisjonens rapport.

kan det være snakk om en skysstasjon med historie tilbake til middelalderen.

Fra nyttår 1847 trakk Jørgen v. Z. Wetlesen seg helt ut av lærergjengen og ble erstattet av sønnen Fredrik. Brødrene søkte nå om å få oppført et eget tilbygg til våningshuset. Denne skulle tjene som skolestue. Ellers hadde den toetasjes hovedbygningen bevart samme utseende som da den ble bygget omkring 1755 med sine karakteristiske smårutete vinduer og laftekasser.⁸ Tidlig i 1850-årene ble imidlertid våningshuset endret.

Det ble bygget til en lav mesaninetasje og lagt nytt halvvalmet tak, som skrådde et stykke ned over gavlsiden.

⁹ Gjennom de opp til to meter tykke kjellerveggene skal det i følge muntlig tradisjon føre en hemmelig "underjordisk gang."¹⁰

Grunnmuren øst for stallen skriver seg fra Wetlesenfamiliens periode. Den har ingen sammenheng med bygningene som ble branntakstert i 1846.

¹ Lov om den almindelige Brandforsikrings-Indretning af 19de August 1845. (Senere endringer av loven skjedde 23. juni 1854 og 3. mars 1860 med tillegg og forandringer.)

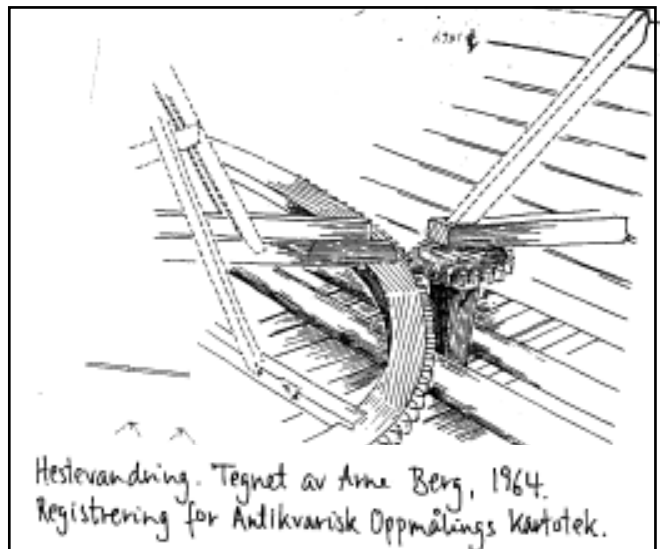
² Nå: gnr. 160, bnr. 1

³ Statsarkivet i Oslo. Magistratsarkivene 4. Norges Brannkasse. Akershus A. Branntakstprotokoll nr. 23. (Aker 20/1 1846 - 14/2 1850), folio 53b, 54a-b og 55a.

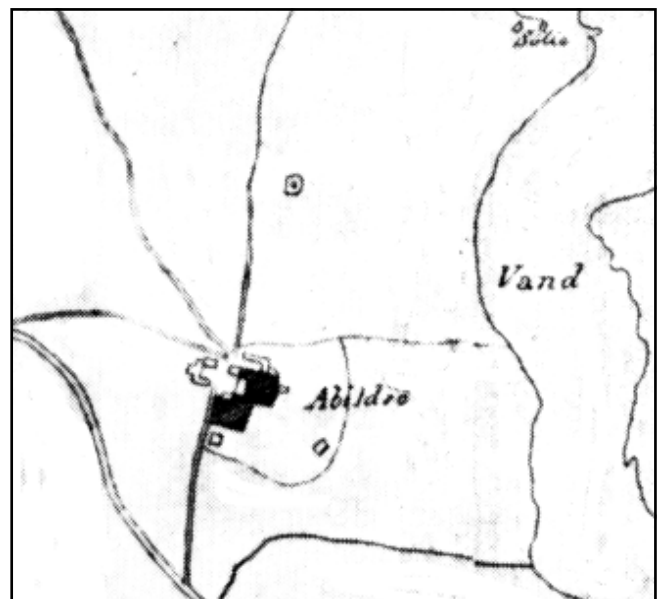
⁴ Oslo byarkiv. Branntakstprotokoll. Lensmannen i Østre Aker. Branntakstprotokoll nr. 2. (Aker 1856-1875), folio 23b.

⁵ *Aker 1837-1937*. Bd. II, Oslo 1940, s. 63.

⁶ Edwin Kile og Finn Arnt Gulbrandsen: 150 år siden landets

Detalj fra hestevandring.

Utsnitt av kart fra år 1850 utarbeidet av geolog Theodor Kjerulf. Nøyaktigheten av karttegningen når det gjelder bebyggelsen på Abildsø er nok noe usikker, men bygningene i nordøst synes nå å være forbundet med hovedhuset. Brødrene Nils og Fredrik Wetlesen søkte i 1847 om å få oppført et eget tilbygg til våningshuset. Denne skulle tjene som skolestue.

Kartkilde: Historien om Nordre Skøyen Hovedgård gjennom 600 år.

² landbruksskole startet på Abildsø. *Sothøna* nr. 9 - desember 1994, s. 12, samt Finn Arnt Gulbrandsen og Jørn Areklett Omre: *Østensjøvannet. Naturresevatet i Oslo*. Oslo 2000, s. 122.

⁷ Edvard Bull: *Akers Historie* Kristiania 1918, s. 214.

⁸ Hovedhuset på Abildsø skal altså være 35 år eldre en hva det i blant blir påstått i litteraturen om gårdene i Aker, – eksempelvis i *Sothøna* nr. 3 – september 1991, s. 16.

⁹ *Aarboek for Foreningen til Norske Fortids Mindesmærkers Bevaring* Oslo 1959, s. 165.

¹⁰ «Mathis»: Abildsø - *Morgenposten* nr. 239. Morgenpostens lørdagstillegg, 2. september 1939, s. 2.

Neste gang:

Dyrskuestevner og landbruksskolens vekst og fall